

ตลาดกลางข้าวเปลือกเพื่อต่อรองราคาข้าวของชาวนา

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขนาน จังหวัดเพชรบุรี

การทำนาในพื้นที่ตำบลหนองขนานเป็นการทำนาสมัยใหม่ที่ต้องใช้เงินลงทุนค่อนข้างสูง ไร่ปุ๋ยและสารเคมีซึ่งมีราคาแพงเป็นจำนวนมาก แต่เกษตรกรกลับมีรายได้ตอบแทนจากการขายผลผลิตภายหลังการเก็บเกี่ยวอยู่ในระดับที่ต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่มกัน ทำนาในลักษณะต่างคนต่างผลิต ต่างคนต่างขาย ทำให้ไม่สามารถควบคุมหรือกำหนดราคาขายได้ เมื่อเกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรอง ประกอบกับไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับ ขั้นตอนและวิธีการนำผลผลิตออกจำหน่ายสู่ตลาด จึงทำให้ถูกพ่อค้าคนกลางเอารัดเอาเปรียบโดยการไปรับซื้อข้าวจากแปลงนาและกำหนดราคาตามความพอใจ ซึ่งเกษตรกรไม่อาจปฏิเสธได้ เพราะในอีกฐานะหนึ่งพ่อค้าคนกลางก็คือเจ้าหน้าที่เกษตรกรไปกู้ยืมเงินมาลงทุนเมื่อเริ่มฤดูกาลทำนา ตลอดจนชาวนาคิดว่าเป็นความสะดวกที่ไม่ต้องหารถขนข้าวไปจำหน่ายเอง อีกทั้งคิดวราคารับซื้อข้าวจากแปลงนากับราคาข้าวจากการนำข้าวไปจำหน่ายเองไม่แตกต่างกันมากนัก จึงทำให้เกษตรกรยินยอมขายผลผลิตในราคาถูก ส่งผลให้ประสบกับภาวะขาดทุนและได้รับความเดือดร้อนจากหนี้สินที่ได้ไปกู้ยืมมาเป็นจำนวนมาก

ข้อมูลพื้นฐานปีปัจจุบัน
: ปี พ.ศ. 2546

อำเภอ: เมืองเพชรบุรี

จังหวัด: เพชรบุรี

ประชากร: 5,710 คน

พื้นที่: 26.44 ตร.กม.

ประเภทท้องถิ่น :
องค์การบริหารส่วนตำบล

การเลือกตั้ง : ทางอ้อม

วิถีใหม่

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขนานจึงจัดทำ "ตลาดกลางข้าวเปลือกเพื่อต่อรองราคาข้าวของชาวนา" ขึ้นในปี 2544 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลักดันพ่อค้าคนกลางให้เข้าสู่ระบบกลไกตลาดและสนับสนุนการรวมกลุ่มของชาวนาเพื่อต่อรองราคาข้าวและเรียนรู้ระบบตลาดข้าวเปลือก

ผลงานที่ได้ดำเนินการ

1. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานและคณะทำงานตลาดกลางข้าวเปลือกจำนวน 13 คน โดยคัดเลือกจากตัวแทนหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน
2. คณะกรรมการดำเนินงานเปิดขายหุ้นแก่ประชาชนทั้งตำบลเพื่อเป็นทุนดำเนินการและเปิดตลาดกลางข้าวเปลือก จำนวน 1,000 หุ้น หุ้นละ 50 บาท รวม 50,000 บาท
3. สร้างลานตากข้าว 1 ลาน โรงพักข้าวเปลือก 1 โรง และโรงควบคุมเครื่องชั่งคอมพิวเตอร์ พร้อมเครื่องชั่งข้าวระบบคอมพิวเตอร์ รวม 3,000,000 บาท
4. เปิดดำเนินการตลาดกลางข้าวเปลือกโดยให้มีการต่อรองราคาระหว่างพ่อค้าคนกลางและเกษตรกรอย่างเสรี

การระดมทรัพยากร

ค่าใช้จ่าย/การลงทุน	1. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขนานสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดซื้อเครื่องจักรด้วยระบบคอมพิวเตอร์พร้อมสร้างโรงควบคุมและสมทบทุนเพิ่มเติมการก่อสร้างลานตากข้าว 1,100,000 บาท
ค่าใช้จ่าย/การลงทุน	2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรีให้งบประมาณเพื่อก่อสร้างลานตากข้าว 1 ลานและโรงพักข้าวเปลือก 1 หลัง 1,900,000 บาท
การระดมทุน	1. ระดมทุนจากการขายหุ้นให้ประชาชนในตำบล 50,000 บาท
อุปกรณ์/เครื่องมือ	1. โรงพักข้าวเปลือก 1 โรง 2. ลานตากข้าว 1 ลาน 3. โรงควบคุมเครื่องจักรด้วยระบบคอมพิวเตอร์ 1 โรง 4. เครื่องจักรด้วยระบบคอมพิวเตอร์ 1 เครื่อง 5. รถดักข้าว (เข้าจากพ่อค้าอัตรา 30 บาทต่อข้าวเปลือก 1 ตัน) 1 คัน
บุคลากร	1. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขนาน จำนวน 26 คน ซึ่งแจ้งทำความเข้าใจกับชาวบ้านเกี่ยวกับโครงการผ่านทางหอกระจายข่าวและการประชุมประชาคม เป็นเวลา 15 วัน

ขั้นตอนในการดำเนินการ

วัน เดือน ปี	กิจกรรมที่ทำ	ผู้รับผิดชอบ
มิถุนายน – กรกฎาคม 2544	ฝ่ายบริหารปรึกษาลงพื้นที่ปัญหาการทำนาในตำบลที่เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตสูง แต่ขายข้าวได้ในราคาต่ำ รวมทั้งไม่มีอำนาจต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง	คณะผู้บริหาร อบต.
กรกฎาคม 2544	นำข้อเสนอการแก้ไขปัญหามาเข้าสู่การประชุมสภา อบต. เพื่อให้สมาชิกสภา อบต. อภิปรายลงมติ	ปลัด อบต. / คณะผู้บริหาร อบต.
สิงหาคม 2544	สมาชิกสภา อบต. ลงมติเห็นชอบ	สมาชิกสภา อบต.
กันยายน – พฤศจิกายน 2544	สมาชิกสภา อบต. ออกชี้แจงทำความเข้าใจต่อชุมชนผ่านทางหอกระจายข่าวและการประชุมประชาคม	สมาชิกสภา อบต.
ธันวาคม – มกราคม 2545	จัดเวทีประชาคมทั้ง 13 หมู่บ้าน เพื่อฟังความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน	สมาชิกสภา อบต. / พนักงาน อบต.
กุมภาพันธ์ 2545	รวบรวมความคิดเห็นจากการทำประชาคมหมู่บ้าน และนำเสนอเข้าสู่เวทีประชาคมระดับตำบล มีประชาชนเข้าร่วมประมาณ 1,000 คน	สมาชิกสภา อบต. / พนักงาน อบต.
มิถุนายน 2545	จัดทำแผนโครงการเสนอต่อสภา อบต. ขออนุมัติแผนปฏิบัติการ	ฝ่ายบริหาร อบต.

วัน เดือน ปี	กิจกรรมที่ทํา	ผู้รับผิดชอบ
พฤศจิกายน 2545	จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานและคณะทํางานตลาดกลางข้าวเปลือก 13 คน โดยเลือกจากตัวแทนหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน	ฝ่ายบริหาร อบต.
พฤศจิกายน 2545	คณะกรรมการดำเนินงานประกาศขายหุ้นระดมทุนจากประชาชนในตำบล จำนวน 1,000 หุ้น หุ้นละ 50 บาท มีสมาชิกกลุ่มจำนวน 121 คน โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ▪ สมาชิกที่ถือหุ้นอย่างเดียว ▪ สมาชิกที่ถือหุ้นและนำข้าวมาขายด้วย	ฝ่ายบริหาร อบต.
2545	ซึ่งทั้ง 2 ประเภทได้รับสิทธิและผลประโยชน์ไม่แตกต่างกัน	คณะกรรมการตลาดกลางข้าวเปลือก
2545	ก่อสร้างลานตากข้าว จัดซื้อเครื่องชั่งระบบคอมพิวเตอร์ และสร้างโรงควบคุมเครื่องชั่งคอมพิวเตอร์	อบต.
ธันวาคม 2545 – ปัจจุบัน	เปิดดำเนินการตลาดกลางข้าวเปลือก	อบต.
ปัจจุบัน	ประชาสัมพันธ์เปิดฤดูกาลจำหน่ายข้าวเปลือกและให้ชาวนานำข้าวเปลือกมาขายที่ตลาด	อบต.
ปัจจุบัน	อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกลไกตลาดค้าข้าว การต่อรองราคาไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ พร้อมทั้งหลักการบริหารจัดการองค์การเกษตรกร	อบต.
ปัจจุบัน	ติดต่อเช่ารถดักข้าวเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกร โดยคิดค่าเช่าตันละ 60 บาท พร้อมค่าน้ำมันและค่าลานตาก ซึ่งรายได้ที่เหลือจากการจ่ายค่าเช่ารถให้แก่พ่อค้าในอัตราตันละ 30 บาท จะตกเป็นของ อบต.	อบต.
ปัจจุบัน	เปิดเวทีการแข่งขันต่อรองราคาข้าวอย่างเสรี และจัดให้พ่อค้าคนกลางมารับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาผ่านตลาดกลาง	อบต.
ปัจจุบัน	ปีนผลรายได้ให้กับสมาชิก	อบต.

หน่วยงานที่เข้าร่วมดำเนินการ

--หน่วยงาน/องค์กร--

--บทบาทความร่วมมือ--

องค์การบริหารส่วน
จังหวัดเพชรบุรี

สนับสนุนงบประมาณเพื่อก่อสร้างลานตากข้าว 1 ลาน และโรงพักข้าวเปลือก 1 หลัง รวม 1,900,000 บาท

ประเมินผลความสำเร็จ

ก่อนการดำเนินการ

1. ชาวนาขายข้าวเปลือกได้ราคาต่ำ เนื่องจากมีผู้ซื้อน้อยรายและส่วนใหญ่ไปรับซื้อจากแปลงนา ทำให้เกษตรกรเห็นว่ามีความสะดวกที่ไม่ต้องหารถขนไปขายเองที่ตลาดกลาง ประกอบกับคิดว่าราคารับซื้อถึงนาข้าวและราคาเมื่อนำไปขายเองไม่แตกต่างกันมากนัก จึงทำให้เกษตรกรยินยอมขายผลผลิตในราคาถูก
2. เกษตรกรส่วนใหญ่ทำนาแบบต่างคนต่างผลิต ต่างคนต่างขาย ไม่มีการรวมกลุ่ม ทำให้ขาดอำนาจในการต่อรองราคา
3. พ่อค้าคนกลางเป็นผู้ผูกขาดการซื้อขายโดยเข้ามารับซื้อข้าวจากแปลงนา ทำให้เกษตรกรไม่ทราบรายละเอียด ตลอดจนขั้นตอนวิธีการซื้อขายตามกลไกตลาดที่แท้จริง ดังนั้น จึงถูกเอารัดเอาเปรียบโดยกระบวนการรับซื้อ เช่น การโกงเครื่องชั่ง และยังไม่ได้รับความยุติธรรมในการกำหนดราคาข้าวอีกด้วย

หลังการดำเนินการ

1. การแข่งขันต่อรองราคาข้าวเปลือกของพ่อค้าและชาวนาเป็นไปอย่างเสรี มีพ่อค้าหลายรายจากทั้งในและนอกชุมชนมาซื้อข้าวเปลือก ทำให้ราคาข้าวเปลือกสูงขึ้นจากเดิมถึงร้อยละ 30 (จากต้นละ 3,000 เพิ่มขึ้นเป็น 4,000 บาท ขึ้นอยู่กับชนิดพันธุ์ข้าว)
2. เกษตรกรนำผลผลิตมาขายที่ตลาดกลางมากขึ้น เนื่องจากเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนของราคารับซื้อหน้าทีนาและราคาขายที่ตลาดกลาง
3. เกษตรกรรวมกลุ่มกันเรียนรู้การบริหารจัดการองค์การตลาดข้าวเปลือก เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของพวกเขาโดยตรง
4. เกษตรกรเห็นรายละเอียดและขั้นตอนกระบวนการซื้อขายข้าวเปลือกในตลาดเสรีรับทราบถึงวิธีการเอารัดเอาเปรียบ ของพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรสามารถรู้เท่าทันและสามารถป้องกันตนเองไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบได้ เช่น มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องชั่งก่อนนำข้าวมาชั่งน้ำหนัก

อุปสรรคและการแก้ไขปัญหา

อุปสรรค	การแก้ไขปัญห
1. ในช่วงการระดมทุนมีปัญหาติดขัดเรื่องกฎระเบียบ เนื่องจากกฎหมายอนุญาตส่วนท้องถิ่นถึงระดับเทศบาลที่จะสามารถระดมทุนจากราษฎรได้	1. ทาง อบต. ออกเป็นมติสภาโดยให้มีการแต่งตั้งตัวแทนจากหลายฝ่ายทั้งจากสมาชิกสภา อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนจากประชาชน เข้ามาตรวจสอบการดำเนินงาน
2. ระยะที่มีการบริหารจัดการตลาดกลางโดย อบต. เพียงหน่วยงานเดียว พบว่าเกษตรกรไม่ยอมนำผลผลิตมาจำหน่าย	2. อบต. เปิดให้ชุมชนเข้ามาบริหารจัดการเองทั้งหมด ซึ่งเมื่อเกษตรกรเห็นว่าตนเองจะได้ประโยชน์ร่วมด้วยในเรื่องนี้ นำผลผลิตมาจำหน่าย

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1. ความเอาใจใส่และความตั้งใจจริงของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ต้องการช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่ ทั้งโดยการศึกษาทำความเข้าใจสาเหตุของปัญหา และคิดหาวิธีการที่

- เหมาะสมในการแก้ไข ตลอดจนให้คำปรึกษาและแนะนำแก่เกษตรกรในระหว่างการค้าเงิน
โครงการ
2. ความพร้อมทางด้านงบประมาณ บุคลากร และสถานที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะ
สามารถทำให้โครงการบรรลุผลสำเร็จได้
 3. ความสามัคคีของกลุ่มเกษตรกรในการสร้างพลังต่อรองกับพ่อค้าคนกลางที่เอารัดเอาเปรียบ
ตลอดมา
 4. สมาชิกได้รับการปันผลรายได้อย่างสม่ำเสมอ และมีความมั่นใจในการทำงานของตลาดกลาง

ความยั่งยืนในการดำเนินการ

โครงการตลาดกลางข้าวเปลือกเพื่อการต่อรองราคาข้าวของชาวนามีแนวโน้มความยั่งยืนใน
การดำเนินการสูง เนื่องจากได้รับบรรจุให้อยู่ในแผนพัฒนาประจำปี และแผนพัฒนา 5 ปีของ อบต.
 อีกทั้งยังมีแผนงานด้านอื่นเข้ามาเสริมเพื่อให้งานตลาดกลางข้าวเปลือกทำหน้าที่ได้กว้างขวางมากขึ้น
 ด้วย เช่น การพัฒนาสายพันธุ์ข้าว การคัดและขยายพันธุ์ข้าวเพื่อให้เกษตรกรนำไปปลูก เป็นต้น

บทเรียนที่ได้รับ

ความรู้สึกร่วมกันของเกษตรกรที่เกิดจากการถูกเอารัดเอาเปรียบโดยพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกิด
ความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มมากขึ้น และเกษตรกรมีความยินดีที่จะเรียนรู้ขั้นตอน กระบวนการซื้อขาย
ผลผลิตซึ่งนับว่าเป็นความรู้ใหม่ของพวกเขามากขึ้น เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการครองชีพ
โดยตรง ทั้งนี้ทั้งนั้น ทุกอย่างต้องอาศัยแกนนำที่เข้มแข็งในการเริ่มต้นและดำเนินการ

แหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

ชื่อ-นามสกุล : นายฉลอง ทองเงิน
ตำแหน่ง : นายกองค์การบริหารส่วนตำบล
หน่วยงาน : องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขนาน
ที่อยู่ : ตำบลหนองขนาน อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
โทรศัพท์ : (032) 457-303

ชื่อ-นามสกุล : นายเพทาย จินดาไทย
ตำแหน่ง : ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล
หน่วยงาน : องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขนาน
ที่อยู่ : ตำบลหนองขนาน อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี
โทรศัพท์ : (032) 457-303

ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปีที่มีการริเริ่มวิถีใหม่ : พ.ศ. 2544

ประเภทของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	องค์การบริหารส่วนตำบล
สถานที่ตั้ง	หมู่ 1 บ้านทับน้อย อำเภอเมืองเพชรบุรี จ.เพชรบุรี 76000
ขนาดพื้นที่	26.44 ตารางกิโลเมตร
งบประมาณรายจ่าย	2,534,713.84 บาท (ปีงบประมาณ 2544)
งบประมาณรายได้	4,160,886.72 บาท (ปีงบประมาณ 2544)
จำนวนพนักงานและลูกจ้าง	27 คน 5 คน พนักงานท้องถิ่น 2 คน ลูกจ้างประจำ 20 คน ลูกจ้างชั่วคราว
จำนวนประชากร	5,650 คน
จำนวนครัวเรือน	1,100 ครัวเรือน
รายได้เฉลี่ยประชากร	25,000 บาท
สัดส่วนการประกอบอาชีพ	90% เกษตรกรรม 10% ประมงชายฝั่งและรับจ้างทั่วไป
ลักษณะของเมืองและ วิถีชีวิตประชาคม	พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทรายซึ่ง เหมาะแก่การเกษตรกรรม มีคลองชลประทานไหลผ่านหลายสาย พื้นที่ส่วนหนึ่งติดทะเล ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ประกอบ อาชีพทำนา ซึ่งสามารถทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง มีการรวมกลุ่มดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ ลักษณะวิถีชีวิตเป็นแบบ สังคมชนบท